HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

הנח לנר שמן ופתילה הואיל (א) דנעשה בסיס לדבר האסור א"ר זירא א"ר אסי א"ר יוחנן אמר ר' חנינא אמר רבי רומנוס לי התיר רבי לטלטל מחתה באפרה א"ל רבי זירא לרבי אסי מי אמר רבי יוחנן הכי והתנן א)נוטל אדם בנו והאבן בידו או כלכלה והאבן בתוכה ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן בכלכלה מלאה פירות עסקינן טעמא דאית בה פירי הא לית בה פירי לא ב)[1]אשתומם כשעה חדא ואמר הכא נמי דאית בה קרטין אמר אביי קרטין בי רבי מי חשיבי וכי תימא חזו לעניים והתניא ג)בגדי עניים לעניים בגדי עשירים לעשירים ד)אבל דעניים לעשירים לא אלא אמר אביי מידי דהוה אגרף של ריעי אמר רבא שתי תשובות בדבר חדא גרף של ריעי מאים והאי לא מאים ועוד גרף של ריעי מיגלי והאי מיכסי אלא אמר רבא כי הוינן בי רב נחמן א הוה ה)מטלטלינן כנונא אגב קיטמא ואע"ג דאיכא עליה שברי עצים מיתיבי ושוין שאם יש בה שברי פתילה שאסור לטלטל ו)אמר אביי ב בגלילא שנו לוי בר שמואל אשכחינהו לרבי אבא ולרב הונא בר חייא דהוו קיימי אפיתחא דבי רב הונא אמר להו מהו להחזיר מטה של טרסיים בשבת אמרו ליה ג שפיר דמי אתא לקמיה דרב יהודה אמר הא רב ושמואל דאמרי תרווייהו המחזיר מטה של טרסיים בשבת חייב חטאת מיתיבי ז)המחזיר קנה מנורה בשבת חייב חטאת קנה סיידין לא יחזיר ואם החזיר פטור אבל אסור רבי סימאי אומר ח)קרן עגולה חייב קרן פשוטה פטור אינהו דאמור כי האי תנא דתניא מלבנות המטה וכרעות המטה ולווחים של סקיבס ד לא יחזיר ואם החזיר פטור

אבל

לדבר האסור. לשלהבת דבכי האי מוקצה מודה ר"ש שהכלי טפל לשלהבת בעודה בו ולאו משום דחייש לכבייה: **בסיס.** מושב. את כנו ח) מתרגמינן בסיסיה: **א"ר רומנוס לי התיר רבי לטלטל מחתה.** של לבונה באפרה. קס"ד באפרה עם אפרה קאמר שהאפר מוקצה ולא היו צריכין לו ואשמעינן דאגב מחתה דאיכא תורת כלי עליה טלטלה עם אפרה: **נוטל אדם.** הכלכלה בשבת והאבן בתוכה: **הא ליכא פרי לא.** דכלי נעשה בסיס לאבן וטפלה לו ובטל תורת כלי דידיה. והכא נמי נעשית מחתה בסיס לאפר ורבי יוחנן שמעינן ליה לעיל דכר' יהודה סבירא ליה: **דאית ביה קרטין.** שנשתיירו מן האור ולבונה דחזיא להריח ואגב לבונה מטלטל למחתה עם אפרה דומיא דכלכלה מלאה פירות והאבן בתוכה: **קרטין.** של שיור לבונה: **בי רבי.** דנשיא ועשיר הוה מי חשיבי: **בגדי עניים.** שלש על שלש או שחוטן עבה הוו בגדים לעניים לענין טומאה: **בגדי עשירים.** שלשה על שלשה הוו בגדים לעשירים וכל שכן לעניים. אבל בגדי עניים לעשירים לא הוו בגד גבייהו ולא מקבלי טומאה הכא נמי בי רבי (ג) בטלי קרטין: **אלא אמר אביי.** הא דשרי ליה לטלטל מחתה באפרה משום דאפרה מאיס עליה לראותו והוי כגרף של רעי דתניא במסכת ביצה (דף לו:) מותר להוציאו לאשפה שבחצר: **גרף.** כלי חרס המוכן לכך: **מיכסי.** כל מחתות מכוסות הן ויש בהן נקבים להוציא הריח: **כנונא.** כלי נחשת שמביאין בו האור לפני שרים להתחמם: **אגב קטמיה.** שהיו צריכין לאפרו לכסות רוק או צואה. וא"ת מה לד איסור יש כאן היינו רבותא דאע"ג דאיכא עליה שברי עצים. והא דר' רומנוס נמי האי מחתה באפרה דקאמר מחתה בשביל אפרה שהיה צריך לו ודעתייהו עליה מאתמול ורבותא אשמעינן (כיון) אע"ג ט) דאיכא עליה שברי עצים דהוי ככלכלה של פירות והאבן בתוכה: **ושוין.** ר' יהודה ור"ש שנחלקו בנר ישן י): **בגלילא שנו.** שחשובות להן שברי פתילה שאין בגדים של פשתן מצויין להם הלכך לא בטלי ונעשה נר בסיס להן: **טרסיים.** צורפי נחשת או גרדיים והולכין מעיר לעיר למלאכתן ונושאין עמהן מטות של פרקים: **חייב חטאת.** הוא תחלתו וגמרו ונמצא עושה כלי וחייב משום מכה בפטיש אב לכל גומרי מלאכה ולא משום בנין דאין בנין בכלים: **קנה מנורה.** שיוצאין ממנה קנים לנרות הרבה ונוטלין הימנה ובשעת הצורך מחזירין אותו: **קנה של סיידין.** הטחין ומלבנין הבית בסיד יש להן קנים של פרקים ונותן מטלית בראשה ושורין בסיד המחוי וטח את הבית וכשהוא טח מלמטה אי אפשר לו אלא בקנה קצר וכשהוא הולך ומגביה מוסיף קנה על קנה ומאריכו: **פטור.** שאין זה גמרו שהרי צריך לחזור ולפרקו תמיד: קרן עגולה וקרן פשוטה שניהם מין כלי זמר והוא עשוי נקבים נקבים ככברה ומכניס בהן חלילים ומוציאין קולות הרבה. קרן עגולה מעשה אומן הוא וצריך לתקוע בנקבים בחוזק והויא מלאכה ובקרן פשוט מכניסו בריוח ודרכן לפרקם תמיד ופטור. קתני מיהת בקני מנורה דחייב והוא הדין למטה של טרסיים: **אינהו.** רבי אבא ורב הונא בר חייא: **דאמור כי האי תנא.** כרבי שמעון דמתיר לכתחלה: **מלבנות המטה.** כעין רגלים קטנים ויש להן בית קיבול ומכניס לתוכן ראשי כרעי המטה שלא ירקבו בארץ: **לווחים של סקיבס.** עץ קטן כמין דף שתוקעין בקשת שקורין אבלשטר"א שעליו מושך החץ:

יתקע

הנח לנר שמן ופתילה הואיל ונעשה בסיס לדבר האסור. איצטריך למימר בשמן דנעשה בסיס לדבר האסור דאי לאו הכי לא היה הנר אסור לטלטל דהוי בסיס לדבר האסור ולדבר המותר ושרי כדאמר בסמוך כי הוינן בי רב נחמן הוה מטלטלינן כנונא אגב קיטמא אע"ג דאיכא עליה שברי עצים ואם תאמר פתילה אמאי קאמר דהויא בסיס לדבר האסור היא עצמה הויא דבר האסור כדאמר לקמן ושוין שאם יש בה שברי פתילות שאסור לטלטלה וי"ל דשברי פתילה הוי שברי כלים ודמי לצרורות אבל פתילה שלימה שהיא כלי הוה שרי אי לאו דנעשה בסיס לדבר האסור: **לי התיר רבי לטלטל מחתה באפרה.** השתא ס"ד דאפר מחתה מוקצה הוא[א]: **ואמר רבה ב"ב חנה א"ר יוחנן כו'.** תימה אמאי לא פריך בלאו מילתיה דרבי יוחנן ממתני' דפ' נוטל (לקמן דף קמב:) דתנן מעות שע"ג הכר מנער את הכר והן נופלות וכן אבן שעל פי החבית מטה על צדה והיא נופלת אבל טלטול גמור אסור ואור"י דה"א דשאני מעות דחשיבי ולא בטלי[ב] ואבן שע"פ החבית ה"א דמיירי שהוא מתוקן לסתום פי החבית והחבית צריכה לה ולכך לא בטלה[ג]: **בגדי עניים לעניים.** אומר ר"ת[ד] דדוקא בטומאת מדרס דייחוד תליא מלתא[ה] אבל בשאר טומאות לא תליא מלתא בייחוד דאפי' היה מוטל באשפה[ו] מרבינן ז) מוהבגד דשלש על שלש מיטמא בין לעניים בין לעשירים דקרא לא מפליג מידי ומייתי ר"ת ראיה דתנן במסכת כלים (פרק כ"ז מ"ב) דבגד מטמא משום שלשה על שלשה למדרס משום שלש על שלש לטמא מת וע"כ בעשירים מיירי דבפכ"ח תנן התם בגדי עניים אע"פ שאין בהם שלשה על שלשה טמאין מדרס[ז] וא"ת הכא דפריך מברייתא אמאי לא פריך ממתני' דפכ"ח דכלים שהבאתי ואור"י דאי ממתני' ה"א[ח] דבגדי עניים היינו[ט] כעין שק[י] שעיקרו עשוי לעניים ואפי' ביד עשירים אינו צריך שלשה על שלשה אבל שאר בגדים בעי שלשה על שלשה[יא] שאינו עומד אלא לעשירים להכי מייתי ברייתא דלא שייך לפרשה הכי[יב]: **הוה** מטלטלינן כנונא אגב קיטמא. פי' כנונא מחתה והיינו מחתה באפרה דלעיל פי' אגב אפרה שהוסק מע"ש דמוכן הוא דחזי לכסות בה רוק או צואה וקשה דמשמע דוקא אגב קיטמא שרי הא לאו הכי נעשה בסיס לדבר האסור ואילו בפ"ב דביצה (כא: ושם) אמר גבי אין מזמנין נכרי בשבת משום שיורי כוסות פריך וניטלטלינהו אגב כסא מי לא אמר רבא כי הוינן בי רב נחמן הוה מטלטלינן כנונא אגב קיטמא אף על גב דאיכא עליה שברי עצים ומאי פריך[יג] שאני כנונא דאגב קטמא מטלטל לה אבל בכוס ליכא אלא[יד] דבר האסור[טו] ואור"י[טז] דשיורי כוסות לא חשיבי למיהוי כוס בטל לגבייהו[יז] אף על גב שאין היתר עמהן בכוס טפי גרעי משברי עצים שעם הקיטמא בכנונא: **אע"ג דאיכא עליה שברי עצים.** [יח]נראה לרבינו תם[יט] דשברי עצים חשיבי טפי מאבן שבכלכלה[כ] דאם לא כן מאי קמ"ל ולאקשי ליה מברייתא דשוין[כא] כו' ליסייעיה ממתני' דכלכלה והאבן בתוכה אלא שברי עצים חשיבי טפי ויש לדמות שברי עצים לגבי אפר כשברי פתילה לגבי שמן[כב]: **בגלילא** שנו. פי' בקונט' שחשובות להן שברי פתילה שאין בגדי פשתן מצויין להם ואין נראה לר"ת דהא אמרי' בשילהי ב"ק (דף קיט:) לוקחין מן הנשים כלי צמר ביהודה וכלי פשתן בגליל משמע שמצוי פשתן הרבה שם[כג] ומפרש ר"ת בגלילא שנו שהיה להם רוב שמן[כד] ולהכי לא בטלי שברי פתילה אגב שמן[כה] וכן משמע[כו] בפ"ק דסנהדרין (דף יא:) גבי טול איגרת וכתוב לאחנא בני גלילאה עילאה ותתאה[כז] כו' דזמן ביעורא מטא לאפרושא מעשרא ממעטני זיתא ואמר בנזיר בפרק בית שמאי (דף לא:) בגלילא שנו דחמרא עדיף ממשחא ויין היה מצוי להם הרבה[כח] כדאמר בהמוציא יין (לקמן עח.) גבי מים כדי לשוף בהן את הקילור וקאמר בגלילא שנו[כט] א) דרפואת מים שכיח טפי משתיה שהיה להן רוב יין והיו שותין הכל יין[ל] ואפילו הכי חמרא עדיף להו ממישחא כי השמן היה להם בזול יותר ורש"י פי' נמי בהמוציא (שם) שמחמת עניותא היו עושין רפואה מן המים ואין עושין מן היין רק שתייה ולפיכך היתה רפואת מים שכיחא ואין נראה דכיון שלא היה להם יין לשיפות הקילור א"כ שכיחא שתיית מים טובא[לב] ואמרי' בעלמא ט) אף ערב יוה"כ בגליל שהיו מרגים בסעודה משמע שעשירים היו [וע"ע תוספות חגיגה כה: ד"ה בגלילא]:

רבן

מסורת הש"ס

א) לקמן קמא:, ב) [מו"ק ג:] קידושין לט. סוכה מד. חולין כה:, ג) [עירובין כט:], ד) [עי' תוספות לקמן קמז: ד"ה כיון וכו'], ה) כילים כח: ע"ש, ו) [לקמן עח.], ז) [תוספ' פי"ג], ח) [שמות לג], ט) [עי' רש"י], י) [לעיל מד.], כ) [לעיל כו:], ל) חולין פג.

תורה אור השלם

1 אֱדַיִן דָּנִיֵּאל דִּי שְׁמֵהּ בֵּלְטְשַׁאצַּר אֶשְׁתּוֹמַם כְּשָׁעָה חֲדָה וְרַעְיֹנֹהִי יְבַהֲלֻנֵּהּ עָנֵה מַלְכָּא וְאָמַר בֵּלְטְשַׁאצַּר חֶלְמָא וּפִשְׁרֵא אַל יְבַהֲלָךְ עָנֵה בֵלְטְשַׁאצַּר וְאָמַר מָרִי חֶלְמָא לְשָׂנְאָךְ וּפִשְׁרֵהּ לְעָרָךְ:

דניאל ד טז

הגהות הב"ח

(א) גמ' ופתיל' הואיל ונעשה בסיס: (ב) רש"י ד"ה בגדי עשירים וכו' ה"נ בי ר' לא חשיבי קרטין ובטלי הס"ד:

גליון הש"ס

גמ' קרן עגולה חייב. עי' כלים פי"א מ"ז:

לעזי רש"י

אבלשטר"א [ארבלשטר"א]. קשת אפקית.

מוסף רש"י

נוטל אדם בנו והאבן בידו. בחצר ולא אמרינן דמטלטל לאבן (לקמן קמא:). אשתומם כשעה חדא. שתק והיה מתמה מה יענה (חולין כה. ועי' דניאל ד טז). בגדי עניים לעניים. של שלש (אצבעות) מקבלין טומאה לעניים (עירובין כט:). בגדי עשירים לעשירים. שלשה על שלשה (טפחים) מקבלין טומאה אף לעשירים (שם). כנונא. כלי שמשימים בו גחלים (ביצה כא:). אגב קיטמא. שהיו צריכים לאפרו והוכן מע"ש לכסות רוק או צואה (שם). בגלילא שנו. שהן עניים ומקפידין בדבר מועט (לקמן עז.).

תום' ישנים

א) ורבינו מאיר פי' כי מרוב שתיית יין היה להם חכלילי עינים לכך רפואת מים טובה.

מוסף תוספות

א. כגון שהוסק בשבת. תוס' הרא"ש. דהו"ל מוקצה דנולד. ריטב"א. ב. ונעשה בסיס שלהם. ריטב"א. ג. אבל אפר מחתה דלא חשיב אין המחתה נעשית בסיס שלהם, להכי מייתי לי' מהא דכלכלה שנעשית בסיס לאבן, דלא חשיב. ריטב"א. ד. והא דאמרי' הכא אבל דעניים לעשירים לא. תוס' הרא"ש. ה. ואע"ג דעני יחדה לישיבה לא הוי מיוחדת לעשירים. תוס' הרא"ש. [ד]אין עשירים מייחדים פחות משלשה על שלשה לישיבה, ואפי' ייחדו, בטלה דעתו אצל עשירים דעלמא. רמב"ן. ו. כיון שהוא בגד לשום עני בעולם. תוס' הרא"ש. ז. אלמא אפי' לעשירים טמאין טומאת מת בשלש על שלש. רמב"ן. ח. דהא דקתני בגדי עניים אע"פ שאין בהם שלשה טמאים דאפי' בבית העשירים קאמרי'. ריטב"א. ט. בגדים שרגילים עניים ללבוש. תוס' הרא"ש. י. שחוטן עבה. ריטב"א. יא. מיירי בבגדים דקים. ריטב"א. יב. דקתני דאפי' בגדי עניים דוקא לעניים מטמא בשלש על שלש אבל לעשירים שלשה על שלשה בעינן. ריטב"א. יג. הא דר' נחמן לשיורי כוסות. ריטב"א. יד. שיורי כוסות בלחוד. רשב"א. טו. והוי הכוס בסיס לדבר האסור, שהרי הונח שם היין לדעת. ריטב"א. [ו]אסור לטלטלן. רשב"א. טז. דהכי פריך, דכי היכי דמטלטלינן כנונא אגב קיטמא [דהוי בר טלטול. ריטב"א], ואין הכנונא והקטמה בטלי לגבי שברי עצים שבה משום דלא חשיבי, ה"נ. רשב"א. יז. שהרי הכוס הוא עיקר. ריטב"א. יח. ואע"ג דהך מלתא שמעינן לה מכלכלה ואבן לתוכה דמוקי לה ר' יוחנן במלאה פירות. תוס' הרא"ש. יט. [ד]איצטריך לאשמועינן [ד]אע"ג. תוס' הרא"ש. כ. לא אמרינן דהויא עיקר בסיס לדבר האסור דחשיב טפי. תוס' הרא"ש. כא. שאם יש (שם) [בה] שברי פתילה שאסור לטלטלה. רשב"א. כב. דדין הוא שלא יהו שברי עצים בטלים לגבי כנונא כי היכי דאין שברי פתילה בטלים לגבי נר ושמן לפי שהן חשובין לגבן, משא"כ בכלכלה שהפירות חשובין והאבן אינה חשובה. רשב"א. כג. וסחורתם בכך. תוס' הרא"ש. כד. ולא קפדי עליה. תוס' חגיגה כה. ד"ה בגלילא. והיתה הפתילה חשובה להן יותר מן השמן. רמב"ן. כה. ועיקר הבסיסות לשברי פתילה. תוס' הרא"ש. כו. דבגליל היה רוב שמן. תוס' הרא"ש. כז. שלמכון ישגה, מהודעין אנחנא לכון. תוס' הרא"ש. כח. ורוב שתייתן בכך. תוס' חגיגה כה. ד"ה בגלילא. כט. דחשיבי. תוס' חגיגה כה. ד"ה בגלילא. ל. מתוך עושרם. תוס' חגיגה כה. ד"ה בגלילא. לא. כאב עינים, וטוב המים לרפואה, [ולכן]. תוס' חגיגה כה. ד"ה בגלילא. לב. והיה להם לשער בשתייה. ועוד. תוס' חגיגה כה. ד"ה בגלילא.

עין משפט נר מצוה

נז א ב מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה יג טור שו"ע או"ח סימן שי סעיף ח:

נח ג ד מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה כו כח סמג לאוין סה טור שו"ע או"ח סימן שיג סעיף ו:

◆

רב נסים גאון

אלא אמר אביי מידי דהוה אגרף של רעי. משתכח במס' יום טוב בפרק משילין פירות [דף לו] אמר שמואל גרף של רעי ועביט מימי רגלים מותר להוציאו לאשפה. ובפרק נוטל אדם את בנו [דף קמג] אמרו הני גרעיני דתמרי כול', רב הונא בריה דרב יהושע עביד להו גרף של רעי, וכן אמימר עביד להו גרף של רעי. **אמר אביי בגלילא שנו.** כבר טרחו בזה השינוי ששינה אביי הרבה מן החכמים ולא שמעתי מהם כלום, ולא מצאתי בו לאחד מן הגאונים פירוש. אבל טרחתי על שינויו ומצאתי במסכת נזירות בפרק בית שמאי אומרים הקדש טעות הקדש [דף לא], והא שמן עדיף מיין, אי משום הא לא קשיא בגלילא שנו דחמרא עדיף ממשחא. זה מודיע שהשמן היה אצלם מצוי הרבה, וכי מה שהושם בנר ויש בו שברי פתילה אין לו חשיבות אצלם ואינן משתמשין בו לצרכם, והרי הוא כדין המוקצה שאסור לטלטלו, ולכך שנו חכמים כי בגליל אסור לטלטל נר שיש בו שברי פתילה, לפי שהשמן הנותר בנר לא חשיב להו. וכבר זה הפירוש הודענו באלו הימים לתלמידנו ופירשנו להם בזה הענין. **ואפשר** להיאמר בו פירוש אחר, שאנשי גליל לפי שלא היו מקפידין על לשונם ולא דייקי לישאנא ולא גמיר מחד רבה, ולא גלו מסכתא למסכתא, כמו שהוא מפורש במסכת עירובין בפרק כיצד מערבין [דף נג], ולא היה תלמודם מקוים בידם, אסרו עליהם החכמים טלטול נר שיש בתוכו שברי פתילה עלי דרך האיסורים ויקרו דאלך איצא קולהם על פי עדה [מוצצא] מן תלמוד מתחל הדא אל קול עלי טריק אלא תנקיין להם נדבר מן דאלך מא יחצרנא [על דרך האיסורים והגדר והסייג. ונמצא סיוע לזה במקומות הרבה משל לזה זה האמר על דרך הגרעון להם נזכור מזה מה שמוצא בפרק חומר בקודש [דף כה] אמר רב יוסף בגלילא שנו מיגו דלא מהימני אתרומה לא מהימני אקודש נמי. בנדרים בפרק ואלו (נדרים) [מותרין] [דף יח בשנה] אסורין שאין אנשי גליל מכירין את חרמי כהנים, ובפרק המוציא יין [דף עח] ובפרק מקום שנהגו [דף נה] בפסחים עוד. ובגמרא [ירושלמי שבת פרק טז הלכה ח] גרסי אמר עולא י"ח שנין עבר רבן יוחנן בן זכאי יתיב בהדא ערבה ולא אתא קומוי אלא אילין תרתין עובדיה, אמר גליל גליל שנאת את התורה סופך לעשות במציקין, וכל דין סיוע לפירושו.

רבינו חננאל

הנח לנר שמן ופתילה ושמן לא גזר ר"ש אלא הואיל ונעשה כל אחד בסיס לדבר האסור, ופשוטה היא. אמר רבא כי היינו בי רב נחמן הוה מטלטלי כנונא אגב קיטמא אף על גב דאיכא עליה שברי עצים. מיתיבי ושוין שאם יש בה שברי פתילה שאסור לטלטלה. **ופריק אביי בגלילא שנו.** פירוש בגליל שנו, שדרכם להדליק בשברי פתילות, וכיון שדרכם להדליק בשברי פתילות נעשו מוקצות בשבת, לפיכך אסור לטלטל אפילו הנרות שיש בהן שברי פתילות, אבל שברי עצים דכנונא לא חשיבי ובטלי. **לוי בר שמואל** בעא מר' אבא ומרב הונא בר חייא מהו להחזיר מיטה של פרסיים בשבת, אמרו ליה שרי. אמר להו רב יהודה רב ושמואל דאמרי תרוייהו המחזיר מיטה של פרסיים בשבת חייב חטאת. מיתיבי המחזיר קנה מנורה בשבת חייב חטאת, קנה של ציידין לא יחזיר ואם החזיר פטור אבל אסור, ר' סימאי אמר קרן [עגולה חייב קרן] פשוטה פטור. קתני מיהת המחזיר קנה מנורה בשבת חייב חטאת, קשיא לר' אבא ולרב הונא דשרי. ושנינן אינהו דאמור כי האי תנא דתניא אם היה רפוי מותר, דתניא מלבנות המטה וכרעי המטה [ולווחין] של סקיבס לא יחזיר, ואם החזיר פטור